

ANALÝZA PALEOLITICKÝCH NÁLEZOV Z POLOHY RATNOVCE II

DUŠAN THURZO

Paleolitické sídliská v Ratnovciach patria do konglomerátu mladopaleolitických sídlisk na svahoch Považského Inovca, tiahnúce sa od Hlohovca až po Trenčín (Bárta 1965, 28). Objavenie paleolitických sídlisk spadá do roku 1949 a vyplýva z výsledkov prieskumu Štátneho archeologického ústavu (Ambrož – Ložek – Prošek 1952, 83). Prošek uvádza z katastra obce osem mladopaleolitických sídlisk. Bárta (1965, 112, 126) v prehľade slovenského paleolitu síce Ratnovce viackrát uvádza spolu so skromným archeologickým inventárom, ale bez špecifikovania polôh a počtu sídlisk. O. Čepan (1985) spomína nálezy z vyše desiatich polôh v katastri, ale nešpecifikuje ani nálezy, ani ich lokalizáciu. J. Hromada (2000, 61) uvádza z katastra desať mladopaleolitických sídlisk, čiže o dve viac ako Prošek. Priestorovo ich kladie približne na rovnaké miesta a pravdepodobne do tohoto súboru zahrnul dve Proškom udávané sídliská, zaradené do katastra Banky. P. Čerman (2004) spracoval vo svojej diplomovej práci súbor artefaktov, pochádzajúcich zo zberov Oskara Čepana, ktorých lokalizácia je neznáma. Autor diplomovej práce ich lokalizoval na mape do katastra Banky. Nejasný je aj pôvod súboru artefaktov spracovaný Kazior a Kaminskou (Kozłowski ed. 2000, 31), ktorý pochádza z katastra Ratnoviec, ale v publikácii je uvádzaný ako materiál z katastra Banky.

Východzími dátami pre vypracovanie tejto práce boli terénne pozorovania a spracovanie zberového materiálu z viacerých prospekcií. Archeologické a paleontologické nálezy pochádzajú z pozostalosti amatérskeho archeológa Františka Nemáka z Trenčína a z nedávnych vlastných archeologických prospekcií. Súbor nálezov obsahuje štiepanú kamennú industriu, neopracované a opracované kamene, osteologický materiál (zahŕňajúci kosti lovej zveri), schránky pleistocénnych mäkkýšov a predmety, ktoré možno interpretovať ako súčasť tzv. nadstavbových prvkov: artefakty kultového a umeleckého charakteru.

V materiáli sú zahrnuté nálezy z lokality situovanej na sprašovom chrbte v južnej časti obce. Lokalita je registrovaná od roku 1949 a je situovaná asi 200 metrov od mladogravet-tienskeho sídliska objaveného pravdepodobne v roku 2004 (Thurzo 2004).

Vypovedaciú hodnotu materiálu znižuje fakt, že ide o povrchové nálezy, s čím súvisia všetky riziká interpretácie (otázka stratigrafie, homogenity súboru a podobne).

Vzhľadom na fakt, že na sledovanom nálezisku sa nachádzajú veľmi dobre zachované kosti pleistocénnych cicavcov, je pravdepodobné, že sídlisko bolo po opustení veľmi rýchlo prekryté naviatymi sprašovými sedimentami a k ich postupnému odkrytiu došlo až v relatívne nedávnej dobe. To môže čiastočne svedčiť o relatívnej uzavretosti nálezových celkov, alebo aspoň o tom, že v prípade viacnásobného osídlenia neboli tieto jednotlivé fázy od seba chronologicky a možno ani kultúrne veľmi vzdialené.

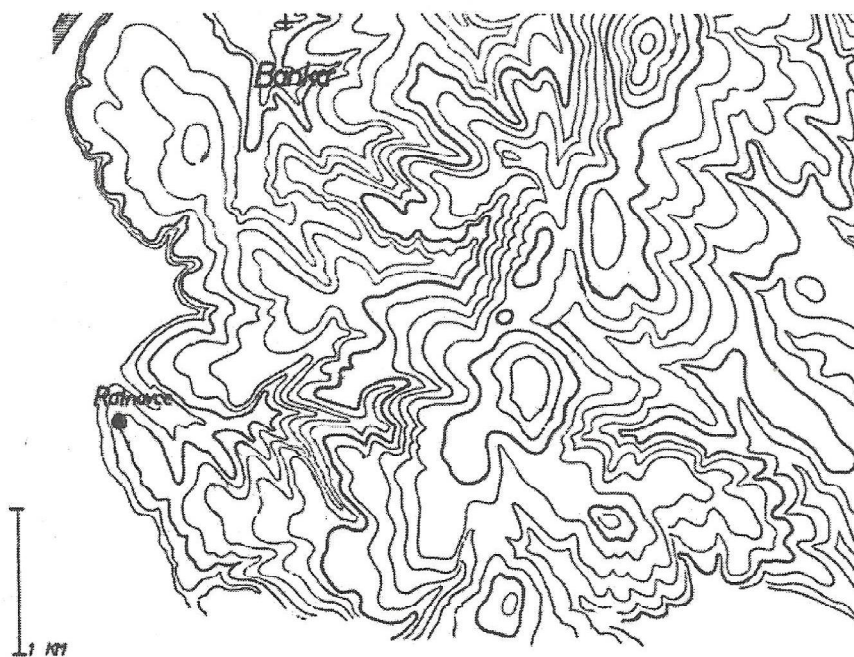
Čo sa potenciálnej kontaminovanosti v mladších obdobiach týka, je zrejme, že lokalita Ratnovce II bola osídlená aj mladších obdobiach. Okrem paleolitických nálezov sa tu nachádzajú početné stredoveké, novoveké až industriálne nálezy priamo v ornici spolu s nálezmi paleolitickými. Osteologický pleistocénny materiál je vzhľadom k výraznej porézności dobre odlišiteľný od subrecentných a recentných kostí domácich zvierat.

Lokalizácia jednotlivých paleolitických sídlisk v katastri Ratnoviec

(Podľa stavu poznatkov z 30. 4. 2005)

Predmetná lokalita sa nachádza v južnej časti obce na dlhom úzkom sprašovom chrbáte dvíhajúcom sa tesne nad dedinou a jeho severné svahy nesú na polovici svojej rozlohy parcely staršej zástavby obce. Vrchné časti kopca predstavujú okraje záhrad prislúchajúcich k radovej zástavbe a stredom hrebeňa vedie poľná cesta smerom na Sokolovce. Vpravo od poľnej cesty je pole polmesiacovitého tvaru, ktorého terén smerom na juh mierne stúpa a pozvoľna klesá smerom k vážskej nive a vytvára miernu vlnu.

Lokalita (Ratnovce č.129 a 130) sa nachádza priamo na poľnej ceste pri okrajoch parciel Ratnovce 129 a 130, vpravo od cesty na okraji poľa a na vrstevnicovo najvyššie položených častiach parciel R 129 a 130, vľavo od poľnej cesty.

Obr. 1 Lokalizácia gravettienskeho sídliska Ratnovce II

Lokalita je známa ako gravettienske sídlisko už z prospekcie uskutočnenej Štátnym archeologickým ústavom v roku 1949 – vo vtedajšom chápaní aurignacienske – (Ambrož – Ložek – Prošek 1952, 55). Vo svojom prehľade ho uvádza aj J. Hromada (2000, 30),

ktorý ho interpretuje ako pozorovacie stanovisko a zaraďuje ho do mladšieho gravettienu – horizontu hrotov s vrubmi (kultúra Willendorf-Kostienki).

Paleolitické nálezy z katastra Ratnoviec boli publikované len vo veľmi obmedzenej miere. Proškove nálezy (Ambrož – Ložek – Prošek 1952) z roku 1949 publikované neboli. V prehľade slovenského paleolitu uvádza J. Bárta (1965, Tab. XLV: 12-20) súbor kamennej industrie pripisovanej gravettienu, no bez udania polohy. Ako gravettiensku lokalitu uvádza Bárta Ratnovce aj v ďalšom prehľade slovenského gravettienu (Bárta 1970, 210). Predmetný súbor (publ. v roku 1965) kamennej industrie obsahuje podľa J. Kozłowského (2000, 10) dva neolitické artefakty, čo ešte viac znižuje vypovedaciu hodnotu materiálu. J. Kozłowski (2000, 10) ďalej uvádza z Ratnoviec nález ulny koňa (*Equus caballus*), objavený v roku 1998, ktorej rádiokarbónová analýza poskytla dátum 19080 ± 390 (Gd – 10824). Tento dátum autor interpretuje ako možnú záverečnú fázu neskorého gravettienu s hrotmi s vrubom. Miesto nálezu kosti, ani jej príslušnosť k archeologickému materiálu autor neuvádza.

Niekoľko údajne paleolitických artefaktov z poľa pri dome č. 289 publikoval R. Bača (1986, 41).

Na lokalite vykonával prospekciu Oskár Čepan (1985, 42), ktorý uvádza z lokality gravettienske nálezy bez akejkoľvek charakteristiky a obrazovej dokumentácie. Časť gravettienskeho materiálu Čepánovej zbierky zo severnej časti Ratnoviec, označených ako Ratnovce V, spracoval vo svojej diplomovej práci P. Čerman (2004). Otázna zostáva presná lokalizácia materiálu.

Amatérske zbery tu realizoval v devädesiatych rokoch Ladislav Ďuračka z Piešťan. Podľa ústnych informácií bol na jednej z lokalít nájdený hrot s vrubom, nie je však isté na ktorej.

Kultúrna, resp. nálezová vrstva v polohe Ratnovce č. 130 bola už v devädesiatych rokoch zničená a pri plánovacích prácach sa našli údajne okrem pazúrikovej štiepanej industrie aj prevrtané trefohorné ulitníky (v súčasnosti nezvestné), niektoré asi až 4 cm dlhé. Na lokalite vykonával údajne zbery miestny učiteľ, dnes už zosnulý a jeho zbery boli vraj skartované, nakoľko boli pozostalými identifikované ako bezcenné (podľa ústnych informácií L. Ďuračku).

Povrchové zbery vykonal na niekoľkých lokalitách v katastri obce už dnes zosnulý amatérsky zberateľ František Nemák z Trenčína. Z jeho pozostalosti pochádzajú tri nepočítané súbory prevažne pazúrikových artefaktov z troch polôh:

- z chodníka pri parcele Ratnovce č. 130 (v mojom ponímaní Ratnovce II);
- z úvozu poľnej cesty medzi ratnovickým kostolným cintorínom a sprašovým chrbátom s predmetnou lokalitou;
- z horného poľa (v mojom ponímaní Ratnovce I).

V dvoch prípadoch ide o mnou skúmané lokality v diplomovej práci (Thurzo 2005, nepublikované). Vysoko pozitívne možno hodnotiť zberateľské schopnosti spomínaného amatérskeho zberateľa (v civilnom živote textilného návrhára), ktorý zanechal okrem svojich zbierok aj nálezové denníky, kresby a fotografie ako artefaktov, tak aj predmetných lokalít. Rovnako aj artefakty boli starostlivo označené, takže je vylúčené, že by išlo o predmety neistého pôvodu.

Jediným publikovaným nálezovým súborom, ktorý je bezpečne lokalizovaný do južného sektoru obce je kolekcia kamennej štiepanej industrie, spolu so sprievodnou faunou a izolovaným ľudským molárom, získaná prospekciou v roku 2004 (Thurzo 2004, 211–218), ktorú v súčasnosti označujem ako Ratnovce III.

Vzhľadom na vákuum v poznatkoch o paleolitických sídliskách nachádzajúcich sa v katastri obce Ratnovce je nutné vytvoriť nový systém označenia jednotlivých koncentrácií paleolitických artefaktov. Posledné práce venujúce sa tejto lokalite ešte zvýšili chaotický obraz o tejto lokalite. Diplomová práca P. Čermána pojednávajúca o gravettien-ských sídliskách na Serbalovom vrchu a sídlisku Ratnovce V paradoxne situovala toto sídlisko (R. V) do katastra Banky. Vzhľadom na nemožnosť objektívneho lokalizovania nálezového súboru a s prihliadnutím na fakt, že autor zberov je zosnulý, nie je možné akceptovať ani toto označenie. Autor taktiež nesprávne situoval tri ratnovecké sídliská a sídlisko Serbalov vrch III.

Dva súbory, ktoré pochádzajú z Ratnoviec boli zaradené Kaminskou a Kazior do Banky (Kozłowski ed. 2000, 8), čo ešte viac sťažuje situáciu.

V centrálnej evidencii archeologických nálezísk chýba zložka Ratnovce od roku 1964. Zo skromných údajov J. Bártu a J. Hromadu sa v súčasnosti nedá nič dedukovať. Obidvaja, žiaľ, zomreli.

Na základe týchto skutočností a vlastných terénnych pozorovaní predkladám nasledovné, vlastné označenia jednotlivých koncentrácií paleolitických artefaktov:

Ratnovce I – horné pole nad dedinou na pretiahnutom sprašovom chrbtc vľavo od poľnej cesty do Sokoloviec, za odbočkou do úvozovej cesty smerom k ratnoveckému kostolnému cintorínu.

Ratnovce II – horný svah súkromných parciel Ratnovce 129 a 130 a príslušné okolie v nadmorskej výške asi 200 metrov (obr.1).

Ratnovce III – južný svah sprašovej vlny vpravo od poľnej cesty do Sokoloviec.

Ratnovce IV – poloha „nad cintorínom“, koncentrácia artefaktov na sprašovom chrbáte tiahnúcim sa od ratnoveckého kostolného cintorína smerom k inoveckému pohoriu.

Nálezy sú sústredené v okolí stĺpa elektrického vedenia (na povrch sa dostali pravdepodobne pri budovaní základov stĺpa).

Ratnovce V – poloha Diely nad hrabím.

Ratnovce VI – poloha Pod rínm.

Ratnovce VII – poloha Pod rínm, asi 500 metrov od polohy Ratnovce VI v blízkosti kóty 300, v závere úzkeho poľa vklineného do lesného porastu. Ide o zatiaľ najvyššie položené sídlisko v katastri obce.

Ratnovce VIII – poloha Vila Bakchus, úzke pole vpravo od poľnej cesty zo Serbalovho vrchu do Ratnoviec, južný svah pod kótou 284.

Ratnovce IX – veľké pole v polohe Za vinohradom, vpravo od poľnej cesty zo Serbalovho vrchu do Ratnoviec.

Ratnovce X – kóta 284, nálezisko sa nachádza na vrchole sprašového telesa presne na rozhraní katastrov Banky a Ratnoviec.

Ojedinelé nálezy pochádzajú taktiež z úvozovej cesty medzi Ratnovcami I a IV, ďalej na parcelách v trojuholníku nálezísk I – III, opracované okruhliaky neistého pôvodu sa nachádzajú v polohe Salášky blízko Ratnoviec VI.

Stratigrafia náleziska

Vzhľadom na skutočnosť, že v katastrálnej oblasti Ratnoviec nebol realizovaný žiadny archeologický výskum zameraný na obdobie paleolitu, ostáva problematika stratigrafie bez akýchkoľvek relevantných dát. Lokalite bola venovaná istá pozornosť z hľadiska geologického a paleontologického výskumu zo strany Štátneho geologického ústavu Dionýza

Štúra a Prírodovedeckej fakulty UK a zo strany amatérskych zberateľov fosílií a kamenných artefaktov (František Nemák, Oskar Čepan, Ladislav Ďuračka).

Z prospekcií vykonaných v posledných rokoch vyplýva, že paleolitické artefakty a fosílna kosť pleistocénnych cicavcov sa nachádzajú v rozličných hĺbkach, na niektorých miestach tesne pod súčasným povrchom, inde pokračujú až do hĺbky niekoľkých metrov. Na parcele nad domom Ratnovce 130 leží kultúrna, eventuálne nálezová vrstva (respektíve jej rezíduum, poškodené mladším holocénym osídlením, planírovacími zásahmi a hlbokou orbou) v ornici. Artefakty sú roztrúsené v ornici na celej ploche parcely, ktorá je poľnohospodársky využívaná. Súčasný stav terénu nezodpovedá stavu pred desiatimi rokmi, nakoľko úroveň terénu bola na niektorých miestach znížená až o jeden meter. Na susednej parcele nad domom Ratnovce 129, len parciálne poškodenej planírovacími zásahmi, leží kultúrna vrstva podľa vyjadrenia majiteľa parcely v hĺbke približne 1 meter. Nie je vylúčené, že východným smerom, t.j. v smere do svahu môže kultúrna vrstva prechádzať ešte hlbšie pod súčasný terén.

Stav náleziska si vyžaduje neodkladný záchranný archeologický výzkum, nakoľko je možné, že miestami sa kultúrna vrstva zachovala.

Kultúrna vrstva situovaná v hĺbke 1 meter je mimo dosahu poľnohospodárskych mechanizmov a v relatívne minimálnom dosahu bioturbácií, ktorými sa artefakty môžu dostať na súčasný povrch. Skutočnosť, že na lokalite sa po jarnej a jesennej orbe nachádzali v minulosti málo početné súbory kamennej industrie, nemusí byť ukazovateľom toho, že ide o lokalitu druhotného významu, ako to tvrdil J. Hromada (2000, 66).

Vzhľadom na to, že najbližšie analyzované sprašové profily sú vzdialené niekoľko kilometrov od predmetnej lokality a úplnú absenciu archeologických výskumov, nie je možné analogizovať lokalitu Ratnovce II so známymi profilmi v Moravanoch nad Váhom a Banke.

Preukázateľné nálezy kultúry Willendorf-Kostienki z polohy Ratnovce III azda synchronizovať s nálezmi z Moravian nad Váhom a Banky a situovať ich v rámci posledného glaciálu do mladšieho würmského pleniglaciálu, nakoľko je veľmi pravdepodobný ich vzájomný súvis. V absolútnej chronológii ich môžeme datovať do obdobia 19 – 24/25 tisíc rokov pred dneškom.

Rozbor štiepanej kamennej industrie

Surovinová analýza štiepanej kamennej industrie

Kamenná surovina na výrobu štiepanej industrie je veľmi dôležitým zdrojom informácií pre posudzovanie ekonomiky, mobility a čiastočne aj kultúrnej príslušnosti (pozn.: platí v obmedzenej miere napríklad pre oblasť Považského Inovca, kde je prítomnosť poľského pazúrka indikátorom gravettien). Poskytuje informácie o schopnostiach využívania prírodných zdrojov v mieste pobytu paleolitických lovcov a dokladá „pohyb“ kamenných surovín na veľké vzdialenosti, čo v praxi môže znamenať dve veci: buď ide o diaľkový obchod, alebo svedčí o vysokej mobilite skupín. Nálezy kortikálnych fragmentov suroviny pomáhajú zodpovedať otázky o primárnom alebo sekundárnom zdroji predmetnej kamennej suroviny. Miera využívania jednotlivých typov surovín (tzv. kvalitných a nekvalitných) vypovedá o ekonomickej situácii komunity.

Analýza kamennej suroviny vychádza len z obmedzenej makroskopickej analýzy, bez použitia výbrusov alebo iných zásahov. Niekoľko artefaktov bolo umiestnených do 8% roztoku kyseliny octovej za účelom zistenia prítomnosti uhličitanu vápenatého v hornine.

Obdobným spôsobom bola ošetrovaná značná časť kamenných artefaktov, ktoré boli silne pokryté sintrom, čo svedčí o spráši s vysokým obsahom uhličitanu vápenatého. Vápny sinter mal značne vyššiu priľnavosť k rádiolaritom a kremencom ako k pazúrikom. Pazúrikové artefakty obalené sintrom zväčša postrádajú výraznú bielu patinu v mieste prekrytia sintrom. Svedčí to o tom, že po ich zanechaní paleolitickým lovcom boli relatívne rýchlo prekryté sedimentom alebo antropogénnym spôsobom sa dostali pod zemský povrch (prešľapávaním a pod.).

Analyzovaný súbor je z hľadiska použitia spektra surovín na výrobu štiepanej industrie relatívne homogénny. Úplnú prevahu má bielo patinovaný pazúrik poľského pôvodu. Predstavuje 84 % všetkých kusov štiepanej industrie, rádiolarit predstavuje 12,5 % a ostatné typy surovín sú zastúpené len vo veľmi obmedzenom množstve. Zaujímavosťou je extralokálny, veľmi kvalitný, ale neurčený silex tmavej farby so svetlými žilkami (v tabuľke označený otáznikom). Rádiolarity reprezentujú červenohnedé a olivovozeleňé varianty. V jednom prípade sa vyskytol žltý rádiolarit. Kremenec je reprezentovaný jemnozrnným, krémovo sfarbeným variantom.

Hlavné skupiny industrie podľa surovín

Ratnovce II	Pa	Ra	Ro	Kr	Kc	?	Vc	ks
a. jadrá								
b. neretušované kusy	64							64
c. opotrebované kusy	27	4						31
d. retušované nástroje	30	16	1		1	1		49
Σ	121	20	1		1	1		144
%	84	14	0,7		0,7	0,7		
e. odpad, fragmenty	147	20	3	3	1		1	175
Σ	268	40	4	3	2	1	1	319

Technologická analýza

Prehľad industrie podľa typov polotovarov a výrobných etáp: I surovina, II preparácia, III ťažba, IV reparácia, V odpad, fragmenty, VI výroba nástrojov /tabuľka zostavená podľa Olivu (2003, 117)/.

produkt	a			b		c		ks
	neretušované			opotrebované		nástroje		
Ia surovina								
Ib „skúšky“								
Σ								
IIa vrchol						1Kc		1
IIb masívny úštep								
IIc úštep s celk kort.		3Pa	1Ro	1Vc	1Kc		1Ra	7
IId úštep s väčš. kort.		6Pa	2Ra	1Ro			1Ra	10
IIE čepeľ s kortexom								
IIf úštep z hrany, 1-str.			1Pa	1Ra				2
IIg úštep z hrany, 2-str.			1Ra					1
IIh čepeľ z hrany, 1-str.			3Pa					3
IIi čepeľ z hrany, 2-str.			1Pa		1Pa			2
IIj podhrebeňový úštep								
IIk podhrebeňová čepeľ			2Pa					2

III preparačný úštep	33Pa 8Ra 1Ro	2Pa	2Ra	46
III _m preparačná čepeľ	2Pa			2
III _n začiatočné jadro				
III _o upravené jadro neťažené				
Σ	68	3	5	76
III _a čepeľ s lat.kortexom	10Pa		1Ra	11
III _b čepieľka s lat.kortexom	1Pa			1
III _c úštep bez kortexu	28Pa 1Ra	1Pa	1Pa 1Ro	32
III _d čepeľ s lat.neg. (ant.)				
III _e čepeľ bez kortexu	30Pa	22Pa 4Ra	27Pa 9Ra	92
III _f čepieľka bez kortexu	15Pa		1Ra	16
III _g mikročepeľka				
III _h úštep s bokom jadra	1Pa 1Ra			2
III _i čepeľ s bokom jadra				
III _j čepieľka s bokom jadra				
III _k „nacelle“				
III _l ťažené jadro				
Σ	88	27	39	154
IV _a tableta	1Pa			1
IV _b odrazená ťažná plocha	1Pa		1? 1Ra	3
IV _c reparačná vodiaca hrana		1Pa		1
IV _d čepeľ s lat. negat. (post)				
Σ	2	1	2	5
V _a zlomky úštepov	57Pa 4Ra			61
V _b odpad	7Pa 2Ra 3Kr			12
V _c šupina	3Pa			3
V _d zvyšky jadier			1Pa	1
V _e zlomky jadier				
V _f fragmenty oprac. sur.	1Pa			1
Σ	77		1	78
VI _a rydlové odštepky	3Pa		2Pa	5
VI _b mikroburiny				
VI _c odpad z plošnej retuše				
VI _d odpad z clact.vrubov				
VI _e (retušované nástroje)				
VI _f fragmenty nástrojov			1Pa	1
Σ	3		3	6
I-VI Spolu ks	237	31	51	319
%	74,3	9,7	16	100

Úštepy

Úštepy, fragmenty úštepov a odštepky predstavujú len odpad pri spracovaní suroviny pri príprave polotovarov. V menšej miere sa na nich objavujú stopy použitia vo forme úžitkovej alebo zámernej retuše. Tri úštepy nesú stopy opotrebovania a sedem úštepov je retušovaných. Dĺžky úštepov sa pohybujú od 10 do 54 mm, šírky od 9 do 43 mm a hrúbky od 1 do 10 mm. Možno konštatovať, že veľkosť pazúrikových úštepov je väčšia než rádiolaritových a rohových, čo možno dávať do súvislosti s veľkosťami spracovávaných hlúz alebo okruhlíkov. V tejto metrike nebol zahrnutý vrcholový úštep z kremenca (rozmery: 70 x 45 x 19 mm),

naoľko ide o špecifický exemplár. Jednotlivé typy úštepov sú zrejmé z tabuľky prehľadu industrie podľa typov polotovarov a výrobných etáp. Prehľad typov pätky na úštepoch udáva nasledovná tabuľka.

Pätka na úštepoch	Pa	Ra	Ro	Vc	Kc	Spolu	%
Prirodzená s kôrou	3	6	2	1	1	13	12
Bodová	17	1				18	16
Hladká	38	3	1			42	38
Lomená	15	2	1			18	16
Fazetovaná	16	4				20	18
Spolu	89	16	4	1	1	111	100

Čepele

Čepele predstavujú základný polotovár pri výrobe nástrojov. Značná časť bola použitá neretušovaná, zvyšok bol ďalej reparovaný alebo upravený do podoby finálnych produktov.

Z morfológických vlastností čepelí bol sledovaný charakter pätky čepelí, priečny a pozdĺžny prierez, pozdĺžny profil, tvar bokov a taktiež fragmentárnosť, t.j. triedenie jednotlivých fragmentov do skupín, podľa toho o ktorú časť pôvodnej čepele ide.

Pätka na čepeliach	Pa	Ra	Spolu	%
prirodzená s kôrou	0	0	0	0
bodová	7	1	8	12
hladká	40	3	43	63
lomená	4	3	7	10
fazetovaná	9	1	10	15
Spolu	60	8	68	100

Najčastejšie sa vyskytovala pätká hladká, s nevelkými množstevnými rozdielmi pätky fazetované, lomené a bodové. Pätká s kortexom sa nevyskytla vôbec.

Priečny prierez čepelí	Pa	Ra	Spolu	%
Trojuholníkovitý	49	6	55	47
Trapézovitý	31	7	38	33
Plankonvexný	5	1	6	5
Nepravidelný	18	0	18	15
Spolu	103	14	117	100

Takmer polovica všetkých čepelí má trojuholníkovitý prierez, jedna tretina čepelí má trapézovitý prierez, menej častý je nepravidelný, a najmenej početný je prierez plankonvexný.

Pozdĺžny profil čepelí	Pa	Ra	Spolu	%
Rovný	56	10	66	59
Vypuklý	31	2	33	29
Skrútený	6	3	9	8
Nepravidelný	4		4	4
Spolu	97	15	112	100

Nadpolovičná väčšina čepelí má rovný pozdĺžny profil, za ním nasleduje vypuklý. Skrútený a nepravidelný sa objavili len v obmedzenom počte.

Tvar bokov čepelí	Pa	Ra	Spolu	%
Paralelný	50	8	58	52
Konvergentný	18	1	19	17
Divergentný	10	3	13	11
Nepravidelný	20	2	22	20
Spolu	98	14	112	100

Tvar bokov čepelí je najčastejšie paralelný, a to u vyše polovici čepelí, za ním len s menšími rozdielmi nasledujú čepele s nepravidelným a konvergentným tvarom okraja, najmenej početný je tvar divergentný.

Prehľad fragmentov čepelí	Pa	Ra	Spolu	%
Proximálny	14		14	14
Proximo-mediálny	36	5	41	42
Mediálny	20	4	24	25
Medio-distálny	7	3	10	10
Distálny	8	1	9	9
Spolu	85	13	98	100

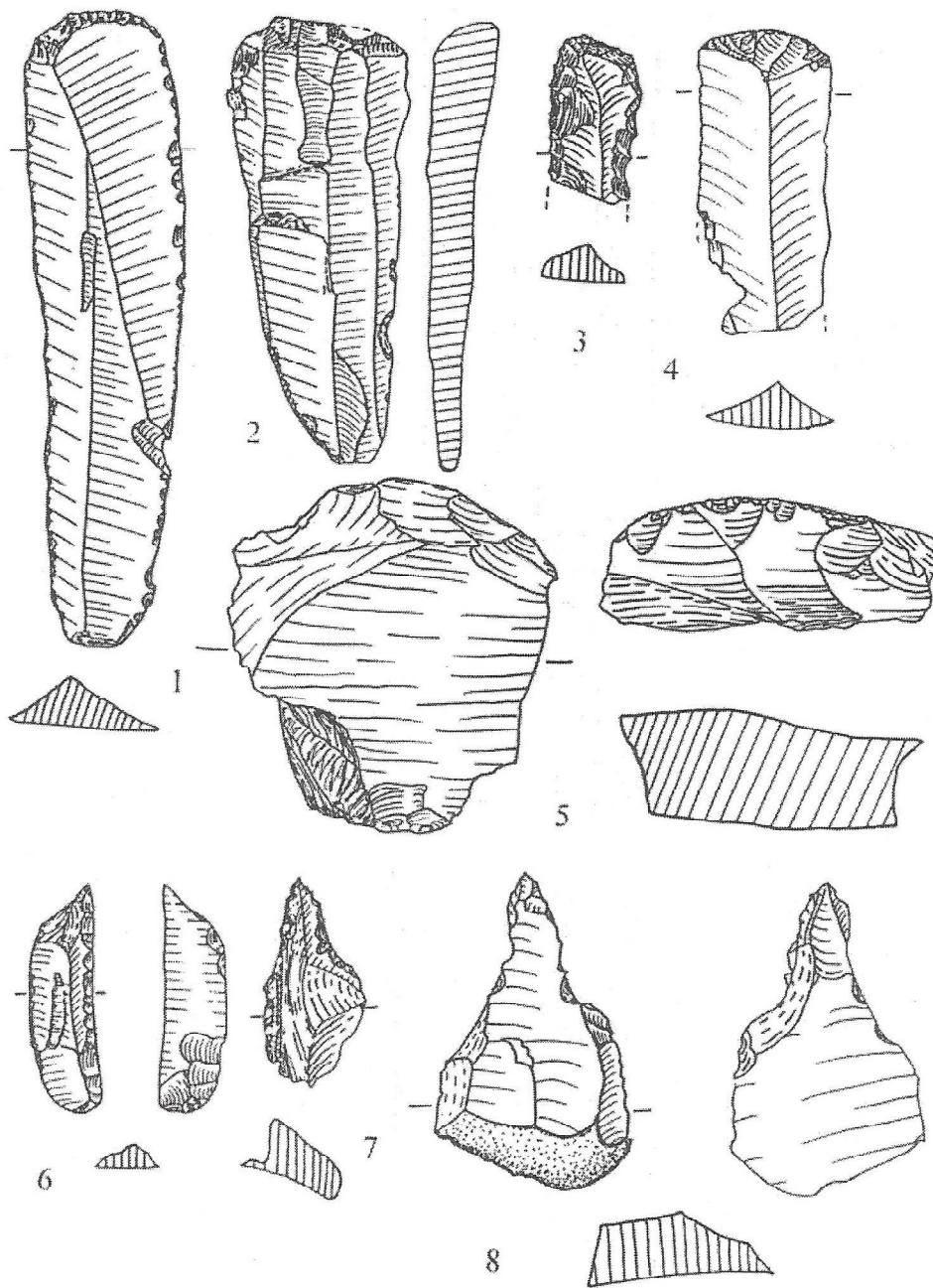
Tabuľky zohľadňujú len tie hodnoty a znaky, ktoré boli detegovateľné, predmety, ktoré neboli metricy a morfologicky charakterizovateľné neboli do klasifikácie zahrnuté, z čoho vyplývajú isté disproporcie pri jednotlivých počtoch.

Typologická analýza

Škrabadlá

Škrabadlá sa vyskytli v piatich exemplároch, štyri čepeľové a jedno úštepové.

1. Škrabadlo vypracované na dlhej štíhlej, drobnou retušou bilaterálne opracovanej čepeli. Hlavica je nízka, opracovaná strmou retušou (obr.2: 1). Typ 5. Modro-bielo patinovaný pazúrik.
2. Škrabadlo vypracované na hrubšej pazúrikovej čepeli s plankonvexným prierezom. Hlavica je vypracovaná hrubou strmou a na okraji drobnou retušou. Lavá laterálna strana čepele je parciálne retušovaná drobnou perličkovitou retušou na proximálnej časti. Pravá laterálna strana nesie len stopy po opotrebovaní (obr. 2: 2). Typ 5. Modro-bielo patinovaný pazúrik.
3. Škrabadlo, podobné prvému, nie je však bilaterálne retušované (obr. 2: 4). Nesie len drobnú užitkovú retuš na ventrálnej strane pravého boku čepele. Typ 1. Popolavo-belavo patinovaný pazúrik.
4. Škrabadlo sa zachovalo vo forme distálneho fragmentu. Ide o drobné škrabadlo na hlavici aj na oboch laterálnych stranách retušované strmou retušou (obr. 2: 3). Možno ho zaradiť do typu 6. Špinavo bielo patinovaný pazúrik.
5. Nevýrazné, úštepové škrabadlo na hrubom rádiolaritovom úštepe, resp. odrazenej ploche jadra. Oblá strana oproti bulbu je nevýrazne retušovaná (obr.2: 5). Tento exemplár možno interpretovať ako atypické nevýrazné škrabadlo typu 12.

Obr. 2 Ratnovce II: škrabadlá a vrtáky

Vrtáky

Vrtáky sú v súbore reprezentované tromi exemplármi.

1. Vrták vyrobený na distálnom konci pazúrikovej čepieľky s otupeným pravým bokom a drobnou retušou na ľavej laterálnej strane. Ventrálna strana je na proximálnej časti plošne retušovaná (obr. 2: 6). Typ 23.
2. Vrták vyhotovený strmou retušou na nepravidelnom člnkovitom úštepe z červenohnedého rádiolaritu. Ľavá laterálna strana je opracovaná drobnou retušou (obr. 2: 7). Typ 23.
3. Vrták vypracovaný hrubou retušou na širokom rádiolaritovom úštepe s kortexom na proximálnej časti (obr. 2: 8). Typ 23.

Rydlá

Rydlá sú v súbore reprezentované deviatimi exemplármi. Najpočetnejšie sú rydlá klinové, zastúpené piatimi exemplármi, dvoma exemplármi je zastúpené rydlo na zlomenej čepeli. Dve rydlá sa zachovali vo forme fragmentov, takže sa nadoľa určité o aký typ ide (obr. 3: 8, 9).

1. Dvojnásobné klinové rydlo stredné, vyhotovené na retušovanej pazúrikovej čepeli (obr. 3: 1). Typ 31.
2. Rydlo rovnakého typu ako predchádzajúce (obr. 3: 5). Ide o kombináciu stredového klinového rydla s bočným klinovým rydlom.
3. Stredné klinové rydlo vyhotovené na kortikálnom úštepe z hnedého rádiolaritu (obr. 3: 2). Typ 27.
4. Bočné klinové rydlo vyhotovené na širokej čepeli zo zeleného rádiolaritu (obr. 3: 3). Typ 28.
5. Bočné klinové rydlo vyhotovené na zlomenej hrubej pazúrikovej, aurignackou retušou opracovanej čepeli (obr. 3: 4). Typ 30.
6. Rydlo na zlomenej pazúrikovej čepeli s otupeným bokom a laterálnou retušou, vytvorené jedným rydlovým úderom (obr. 3: 7). Typ 30.
7. Rydlo vyrobené pravdepodobne na zvyšku jadra alebo trieske z hrubej pazúrikovej čepele. Vzhľadom na spôsob realizovania rydlových úderov ho možno zaradiť do typu 30 (obr. 3: 6).

Hroty

Ako hrot možno interpretovať hrotitú pazúrikovú čepeľ s drobnou retušou v mediálnej a distálnej časti (obr. 5: 14). Typ 54.

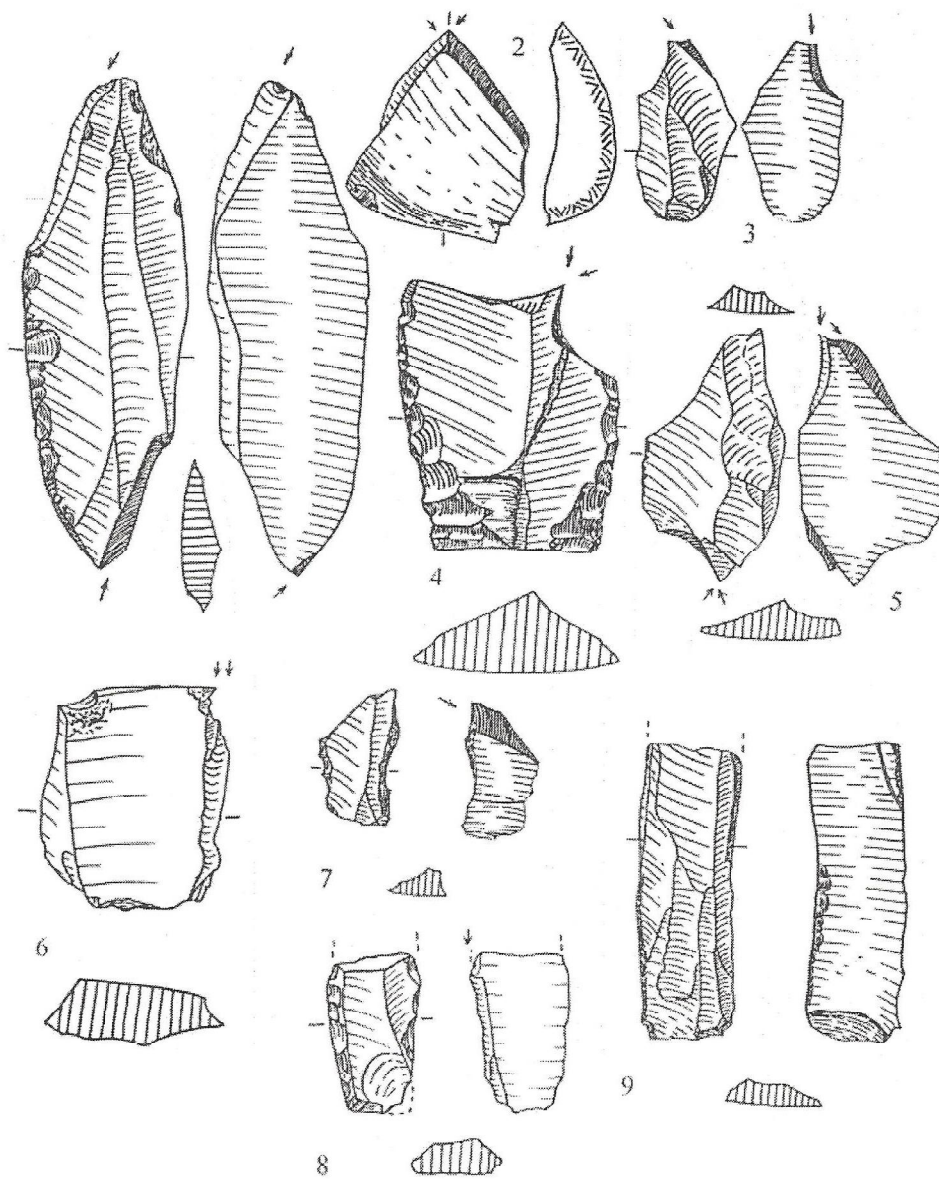
Čepeľ s vrubom (typ 57) sa vyskytla ako jeden zlomenný exemplár, vyrobený z biclo-patinovaného pazúrika (obr. 5: 6).

Nože

Čepeľ s otupeným bokom (typ 58) je zastúpená štyrmi exemplármi, jedným kompletným rádiolaritovým a tromi pazúrikovými fragmentami.

1. Čepeľ zo zeleného rádiolaritu s otupeným vypuklým bokom. Ľavá laterálna strana nesie drobnú úžitkovú retuš (obr. 4: 8).
 2. a 3. Dve čepele s otupeným bokom sú proximálne fragmenty s otupeným pravým bokom a retušou na ľavej laterálnej strane. Ventrálna strana je na bulbe čiastočne retušovaná (obr. 4: 10, 11).
 4. Mediálny fragment noža s otupeným pravým bokom a bifaciálne retušovanou laterálnou stranou (obr. 4: 12). Čepeľ s čiastočne otupeným bokom (typ 59) je zastúpená jednou pazúrikovou čepeľou s čiastočne otupeným ľavým bokom (obr. 4: 7). Pravá laterálna strana je bifaciálne retušovaná.
- Priečne retušovaná čepeľ (typ 60) sa vyskytla v jednom prípade, ide o distálny fragment rádiolaritovej čepele (obr. 5: 9).
- Čepeľ s jednostrannou retušou (typ 65) sa vyskytla v ôsmich prípadoch (obr. 4: 1Ra, 3Pa, 5Ra a obr. 5: 10Ra, 13Pa, 16Pa, 17Pa a obr. 6: 1Pa).
- Čepele s bilaterálnou retušou (typ 66) sa vyskytli v dvoch exemplároch. Fragment väčšej pazúrikovej čepele je parciálne retušovaný na oboch laterálnych stranách (obr. 4: 2). Bilaterálne aj bifaciálne je retušovaná zakrivená rádiolaritová čepeľ (obr. 4: 6).
- Strmo retušovaná čepeľ (aurignacká, typ 67) sa vyskytla v jednom prípade (obr. 4: 4) na fragmente pôvodne dlhšej pazúrikovej čepele. Názna podobného charakteru je badať aj na proximálnom fragmente širokej pazúrikovej čepele (obr. 5: 18).

Typologické zaradenie niektorých čepeľí sa vzhľadom na ich fragmentárnosť nedala určiť (obr. 5: 11, 15).

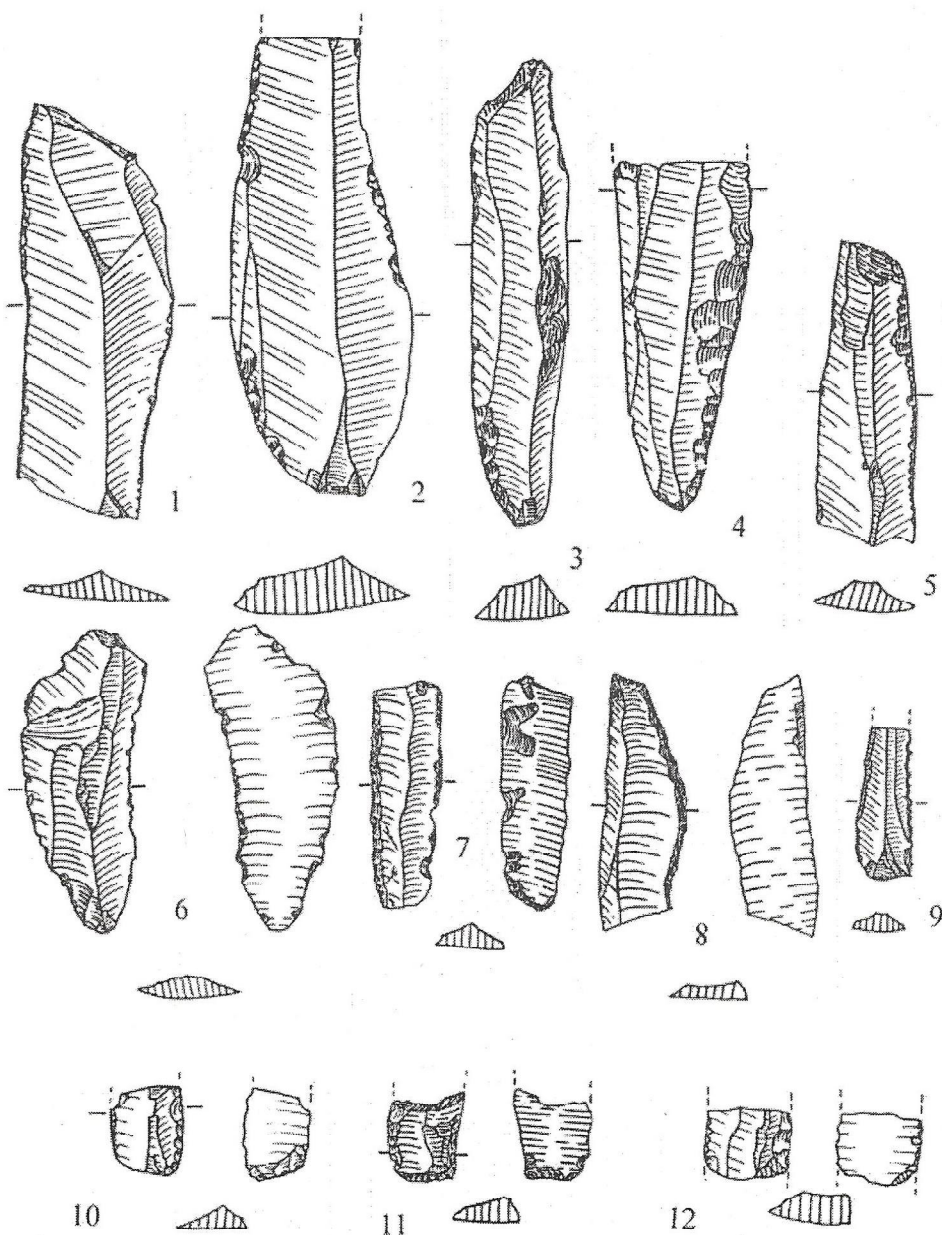

Obr. 3 Ratnovce II: rydlá

Driapadlovité a iné nástroje

V jednom prípade sa vyskytol odštepovač (typ 76d), vyhotovený z úlomku širokej aurignackej čepele z pazúrika (obr. 7: 8).

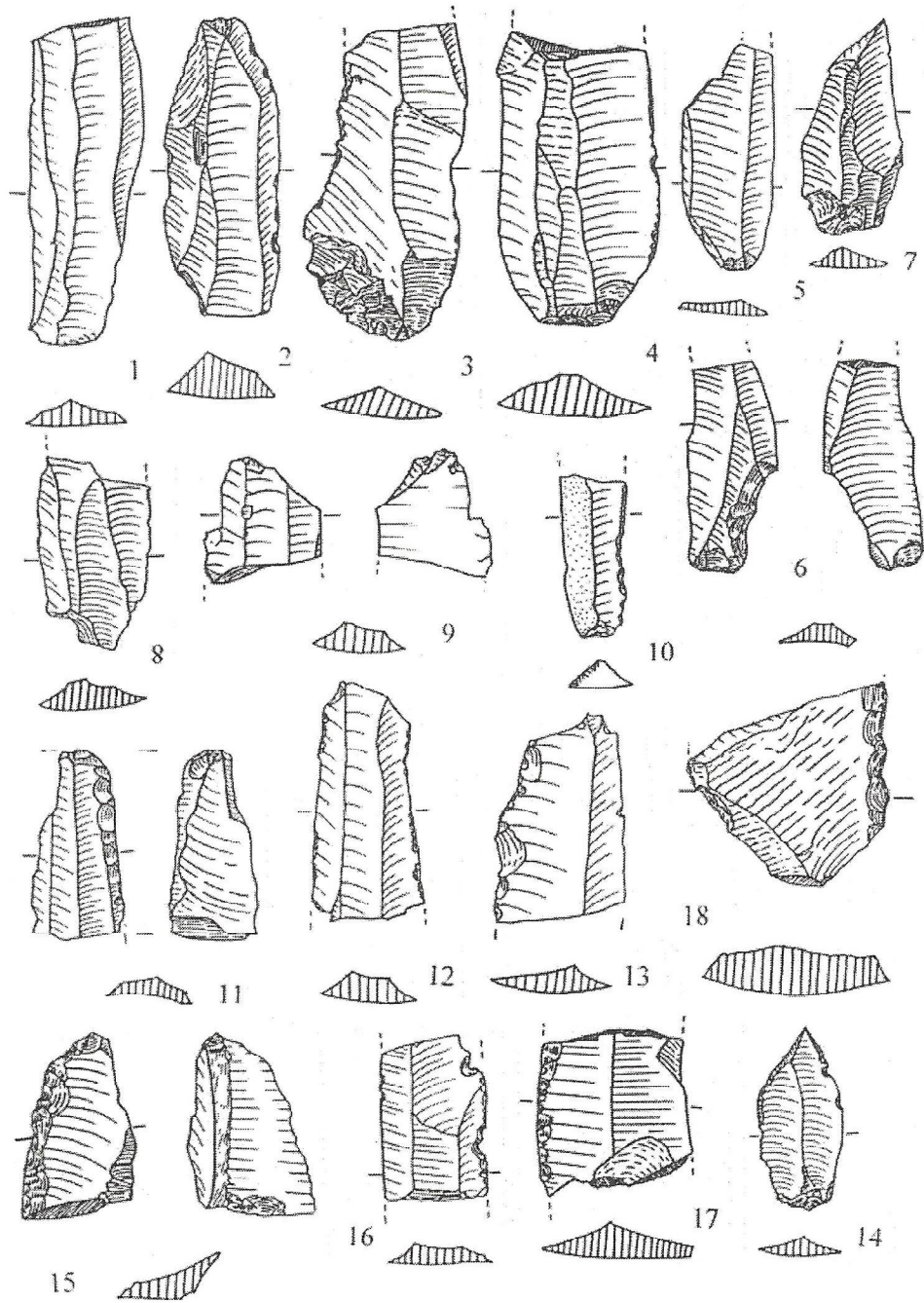
Driapadlo (typ 77) sa vyskytlo v jednom exemplári vyrobenom z podlhovastého kortikálneho úštetu zo zeleného rádiolaritu. Dve susediace strany obdĺžnikovitého úštetu sú opracované obojstrannou okrajovou retušou (obr. 7: 7).

Obr. 4 Ratnovce II: retušované čepiele

Drobnotvará industria

Do tejto kategórie možno zaradiť len jednu rádiolaritovú čepieľku s čiastočne otupeným ľavým bokom a drobnou retušou na pravej laterálnej strane (obr. 4: 9). Nástroj možno zaradiť do typu 85.

Obr. 5 Ratnovce II: retušované a opotrebované čepele

Rozličné nástroje

Súbor obsahuje okrem prevažne čepeľových artefaktov aj niekoľko retušovaných úštepov.

Jeden pazúrikový čepeľovitý úštep nesie drobnú (úžitkovú?) retuš na pravej laterálnej strane (obr. 7: 4).

Dva úštepy (1Pa, 1Ra – obr. 7: 5,6) a čepeľovitá odrazená ťažná plocha jadra z neurčitého silexu (obr. 7: 2) nesú zámerné retušovanie charakteru nevýrazných vrubov (typ 74).

Úštep z vrcholu kremencového okruhliaka je jednoduchou hrubou retušou upravený do tvaru hrotitého nástroja (obr. 7: 1).

Jedna pazúriková trieska s trojuholníkovitým prierezom je upravená drobnou perličkovitou retušou v mieste, kde je najširšia (obr. 7: 3).

Drobné stopy po použití nesú rozličné fragmenty čepeľí (obr. 5: 1,2,3,4,5,7,8,12; obr. 6: 2,3,4,5,6,7,8,9,10....24).

Rydlové triesky

Dovedna sa našlo päť kusov rydlových triesok. Dve triesky 1. série s prvotnou retušou vzniknutou ešte pred výrobou rydla. Ďalšie tri nemali vôbec zachovanú retuš, takže sa nedalo odhadnúť, do ktorej fázy výroby rydla patria.

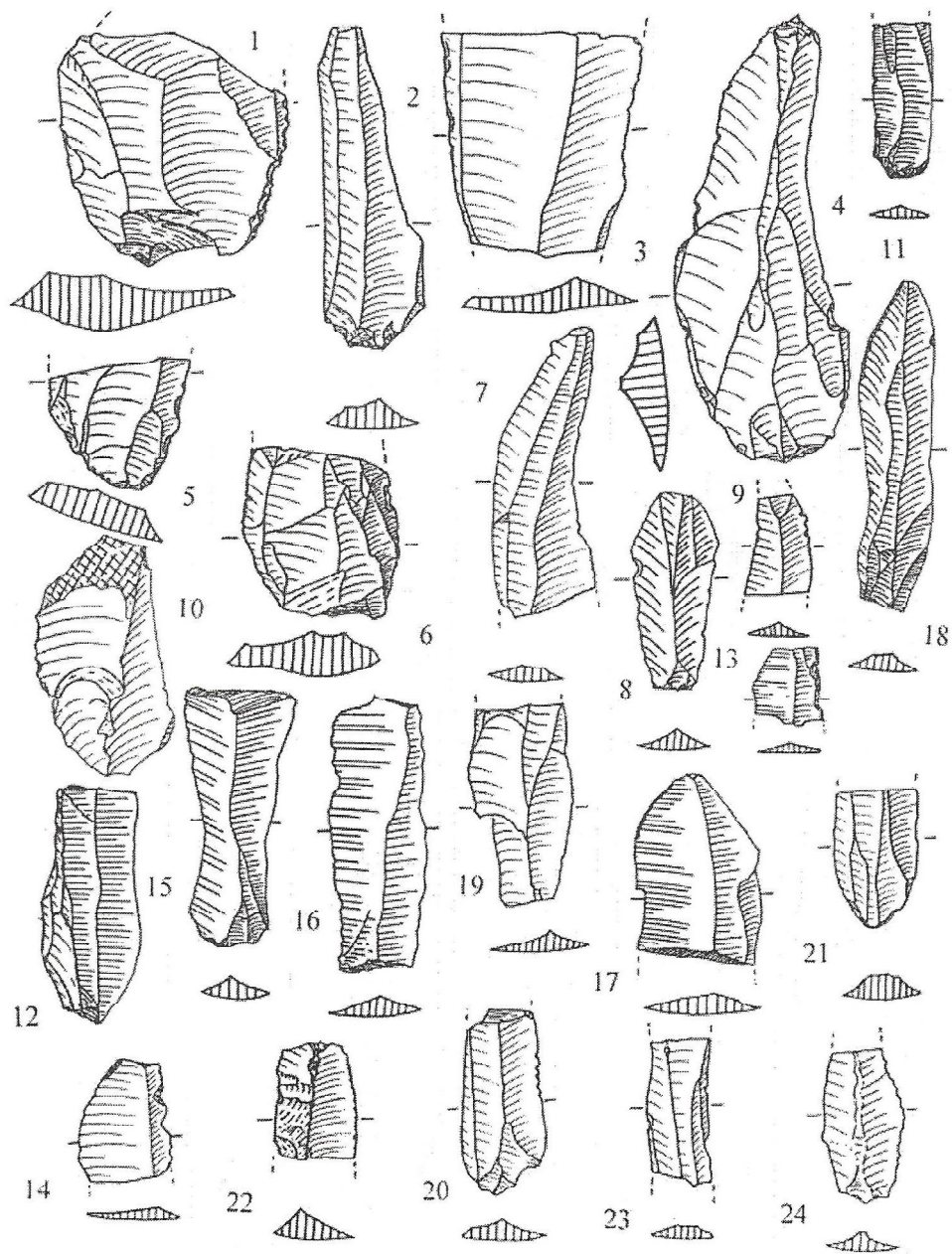
Dĺžka rydlových triesok sa pohybuje v rozpätí 22–72 mm, šírka v rozpätí 3–10 mm. Všetky boli vyrobené z pazúrika, štyri boli sivo-bielo patinované, jedna nebola patinovaná vôbec.

Typologický zoznam

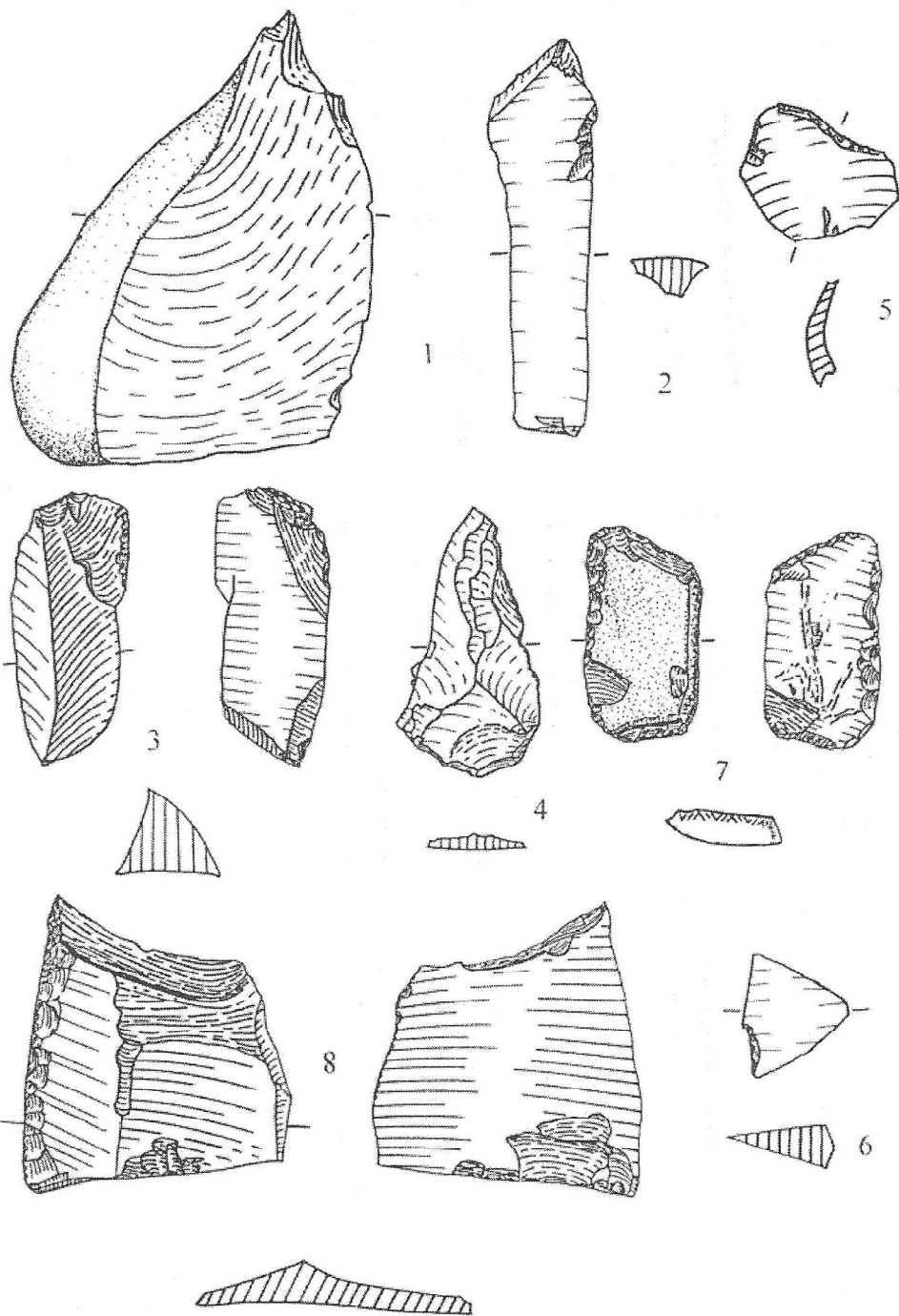
Ratnovce II		kusy	%
1. čepeľové škrabadlo	1Pa	1	2,63
5. čepeľové škrabadlo s bočnou retušou	2Pa	2	5,26
6. čepeľové škrabadlo so strmou bočnou retušou	1Pa	1	2,63
12. nevýrazné kýľovité škrabadlo	1Ra	1	2,63
23. vrták	1Pa	1	2,63
27. klinové rydlo stredné	1Ra	1	2,63
28. klinové rydlo zakrivené	1Ra	1	2,63
30. rydlo na zlomenej čepeľi	3Pa	3	7,89
31. niekoľkonásobné klinové rydlo	2Pa	2	5,26
54. šípka	1Pa	1	2,63
57. čepeľ s vrubom	1Pa	1	2,63
58. čepeľ s otupeným bokom	3Pa 1Ra	4	10,52
59. čepeľ s čiastočne otupeným bokom	1Pa	1	2,63
60. priečne retušovaná čepeľ	1Ra	1	2,63
65. čepeľ s jednostrannou retušou	5Pa 3Ra	8	21,05
66. čepeľ s obojstrannou retušou	1Pa 1Ra	2	5,26
67. strmo retušovaná čepeľ	1Pa	1	2,63
74. vrub	1Pa 1Ra 1?	3	7,89
76d. odštepovač	1Pa	1	2,63
77. driapadlo	1Ra	1	2,63
85. čepieľka s otupeným bokom	1Ra	1	2,63
Spolu		38	100

Opracované a neopracované kamene

1. Podlhovastý okruhliak tyčinkovitého tvaru s relatívne pravidelným prierezom na 2/3 dĺžky (obr. 9:1) v tvare zaobleného kosoštvorca. Posledná tretina je výrazne rozšírená. Kameň nesie stopy po používaní na väčšine povrchu, najvýraznejšie však na hrane užšieho konca v podobe výrazných krátkych rýh smerujúcich približne rovnobežne s pozdĺžnou osou predmetu. jemnejšie rhy sa nachádzajú aj na opačnom konci okruhliaka a opäť idú rovnobežne s pozdĺžnou osou. Rozmery: 13 x 2,9 x 2,4 cm. Nástroj možno interpretovať ako otlkač-retušér.

Obr. 6 Ratnovce II: retuřované a opotrebované čepele

Obr. 7 Ratnovce II: rozličné nástroje

2. Podlhovastý okruhliak tyčinkovitého tvaru (obr. 9: 2) s postupne sa zužujúcim distálnym koncom a obdĺžnikovitým prierezom. Ventrálna strana je na prevažnej väčšine svojej plochy takmer plochá a nesie drobné priehľbeniny ako dôsledok jej použitia ako podložky. Celá distálna polovica je silne poškodená recentným reutilizovaním kameňa ako brúsky na kosu, takže je problematické rozpoznať staré stopy po použití. Rozmery: 16,5 x 4 x 2,6 cm. Sivohnedý pieskovec. Napriek recentným poškodeniam je veľmi pravdepodobné, že ide multifunkčný nástroj, otlkač a podložku.
3. Fragment plochého okruhliaka s odlomenými oboma koncami (obr. 8: 3). Jedna z lomových plôch je používaním výrazne ohladená. Rozmery: 5,3 x 5,8 x 1,8 cm. Jemnozrnný relatívne mäkký hnedý pieskovec.
4. Fragment podlhovastého plochého okruhliaka zužujúceho sa distálnym smerom s drobnými stopami po použití hlavne v blízkosti lomu (obr. 9: 5). Rozmery: 5,7 x 3 x 1 cm. Sivohnedý pieskovec. Ide pravdepodobne o retušér.
5. Ploský okruhliak oválneho tvaru s nepatrnými stopami po použití. Rozmery: 8,4 x 4,8 x 1,3 cm. Sivý pieskovec. Príslušnosť tohoto predmetu k inventáru je neistá.
6. Ploský okruhliak tvarovo podobný predchádzajúcemu. Rozmery: 8,2 x 4,5 x 1,6 cm. Sivý pieskovec. Príslušnosť tohoto predmetu je rovnako ako v predchádzajúcom prípade neistá. Nápadná je tvarová zhoda a veľkosť oboch okruhliakov.
7. Okruhliak nepravidelného tvaru s odlomenou jednou stranou (obr. 8: 2). Na tej strane okruhliaka, ktorá predstavuje relatívne najväčšiu plochu je niekoľko stôp po úderoch. Najvýraznejšia priehľbina je pri mieste lomu. Rozmery: 6,8 x 4,2 x 3,4 cm. Sivý pieskovec.
8. Fragment podlhovastého tyčinkovitého okruhliaka s elipsovitým prierezom (obr. 9: 3). Nesie výrazné stopy po opotrebovaní na dorzálnnej strane v podobe priehľbín a výrazných rýh na distálnom konci v dĺžke asi 25 mm. Rozmery: 6 x 2,3 x 1,5 cm. Sivo-čierny pieskovec. Predmet možno interpretovať ako retušér.
9. Fragment podlhovastého tyčinkovitého okruhliaka s oválnym prierezom a stopami po používaní na distálnom konci (obr. 9: 4). Rozmery: 4,8 x 2 x 1,5 cm. Sivý pieskovec. Predmet možno interpretovať ako retušér.
10. Plochý okruhliak oválneho tvaru. Rozmery: 7 x 6,1 x 0,6 cm. Červený jemnozrnný pieskovec. Recentne poškodený reutilizovaním na brúsenie kopy.
11. Fragment väčšieho okruhliaka kopytovitého tvaru s jednou väčšou a jednou menšou, nápadne plochou a vyhladenou stranou. Rozmery: 8,8 x 8,1 x 4,2 cm. Kremenný pieskovec. Predmet mohol slúžiť na drvenie, respektíve hladenie nejakého mäkkšieho materiálu alebo ako podložka pri obdobnej činnosti.
12. Podlhovastý okruhliak tyčinkovitého tvaru. Distálnym smerom sa zužuje. Rozmery: 6,9 x 3,2 x 1,8 cm. Hnedý pieskovec. Povrch nevykazuje výraznejšie stopy opotrebovania.
13. Podlhovastý plochý okruhliak mierne asymetrického tvaru. Rozmery: 9,9 x 4,1 x 1,7 cm. Sivý jemnozrnný pieskovec. Príslušnosť predmetu v inventári je neistá.
14. Otlčený fragment sivej kremičitej horniny v tvare ihlancovitého jadra. Rozmery: 3,3 x 3,4 x 3,2 cm. Sivý kremenec.
15. Hrubý kortikálny úštep z okruhliaka. Rozmery: 4,4 x 3,8 x 1,7 cm. Kremenný zlepenec.
16. Podlhovastý okruhliak, pravdepodobne otlkač, s prierezom v tvare kosoštvorca so zaoblenými hranami (obr. 8: 1). Oba distálne konce sú opracované osekaním. Rozmery: 8,5 x 3,8 x 2,7 cm.
17. Kortikálny úštep z okruhliaka. Rozmery: 7,1 x 4,4 x 1,8 cm. Kremenný zlepenec.
18. Drobný plochý okruhliak s vrubom. Rozmery: 2 x 1,3 x 0,7 cm. Biely kremeň.

Nálezy umeleckého a kultového charakteru

1. Limonit – surovina na výrobu okrového farbiva. Našla sa len jedna drobná konkrécia.
2. Fragmenty perlete pochádzajúce pravdepodobne z korýtok (*Unio* sp.).

Nie je jasné, za akým účelom boli zbierané a rozbíjané ich lastúry. Je pravdepodobné, že slúžili ako súčasť gastronómie a zároveň ako zdroj materiálu na výrobu záveskov, podobne ako to je v prípade schránok trefohorných ulitníkov. Fragmenty korýtok sa našli na viacerých gravettienských sídliskách v Ratnovciach a aj v Moravanoch nad Váhom-Podkovicí (Thurzo 2004, nepublikované).

Rozbor osteologického materiálu

Vzhľadom na fakt, že nálezisko sa nachádza priamo na okraji zastavanej časti obce, je vysoká pravdepodobnosť, že bola v holocéne dlhodobo osídlená, čo sa odrazilo aj v archeologických nálezoch. Zbery obsahujú početné nálezy novovekej a pravdepodobne

aj stredovekej keramiky a opracovaných – štiepaných a pílených kostí a taktiež nálezy vyslovene industriálneho charakteru. Nie je vylúčené, že časť osteologických nálezov patrí aj divokožijúcim sinantropným druhom. Holocénne kosti sú dobre odlišiteľné na základe absencie fosilizačnej porézności a vyzrážaných sivých minerálov. Zuby, aj keď sú fragmentárne, nevykazujú výraznejšiu koróziu.

V materiáli holocénneho veku boli rozlíšené nasledovné druhy:

- ošípaná (*Sus scrofa*)
- kôň domáci (*Equus caballus*)
- ovca alebo koza (*Ovis/Capra*)
- nutria ? (*Myocastor coypus*)
- pes domáci (*Canis familiaris*)
- človek rozumný (*Homo sapiens sapiens*), /pozn.:1 stolička/.

Nálezy pleistocénneho veku

1. Fragmenty lamiel z molára srstnatého (*Mammuthus primigenius*) v počte 51 kusov. Veľkosť fragmentov sa pohybuje od 1 do 8 cm. Sfarbenie skloviny sa pohybuje od špinavo bielej cez krémovú až po tmavo sivú. Materiál je dobre zachovaný, no značne krehký. Je veľmi pravdepodobné, že ide o fragmenty toho istého zubu.
2. Fragmenty mamutej slonoviny. Slonovina sa našla vo forme drobných triesok 1 – 4,5 cm, v počte 22 kusov. Farba materiálu je krémovo biela, niekoľko fragmentov má na svojom povrchu vyzrážané tmavé pôdne minerály, z čoho vyplýva, že k naštiepaniu minimálne nejakej časti mamutoviny došlo ľudským pričinením v geologickej minulosti. Materiál je silne porézny a má kriedovitú konzistenciu.
3. Fragmenty pochádzajúce z dlhých kostí mamuta. Kosti sú dobre zachované, porézne a sivožlté sfarbené. Povrch recentne nenarušených kostí je výrazne do tmavosiva sfarbený vyzrážanými minerálmi. Viaceré fragmenty nesú stopy štiepania, prípadne k ich rozpraskaniu mohlo dôjsť pri tepelnej úprave. Je známe, že pri kontakte dlhých kostí s vysokou teplotou sa špik vo vnútri kostí zohreje na bod varu a pod tlakom dôjde k popraskaniu kostí.
Rozmery fragmentov: 1–3 cm – 45 kusov; 3–6 cm – 37 kusov; 6–10 cm – 12 kusov;
8–14 cm – 4 kusy; 19 x 8,5 x 4cm – 1 kus so silným zafarbením vyzrážanými minerálmi.
4. Prepálený fragment kompakty kosti neurčiteľného veľkého cicavca. Rozmery: 1,5 x 1,3 x 0,3 cm. Doklad používania ohňa.
5. Úštep z kompakty dlhej kosti neurčiteľného cicavca (nie mamuta!). Rozmery: 3,2 x 1,3 x 0,3 cm.
6. Fragment tela stavca nejakého stredne veľkého cicavca. Rozmery: 1,9 x 2,1 x 1,5 cm.

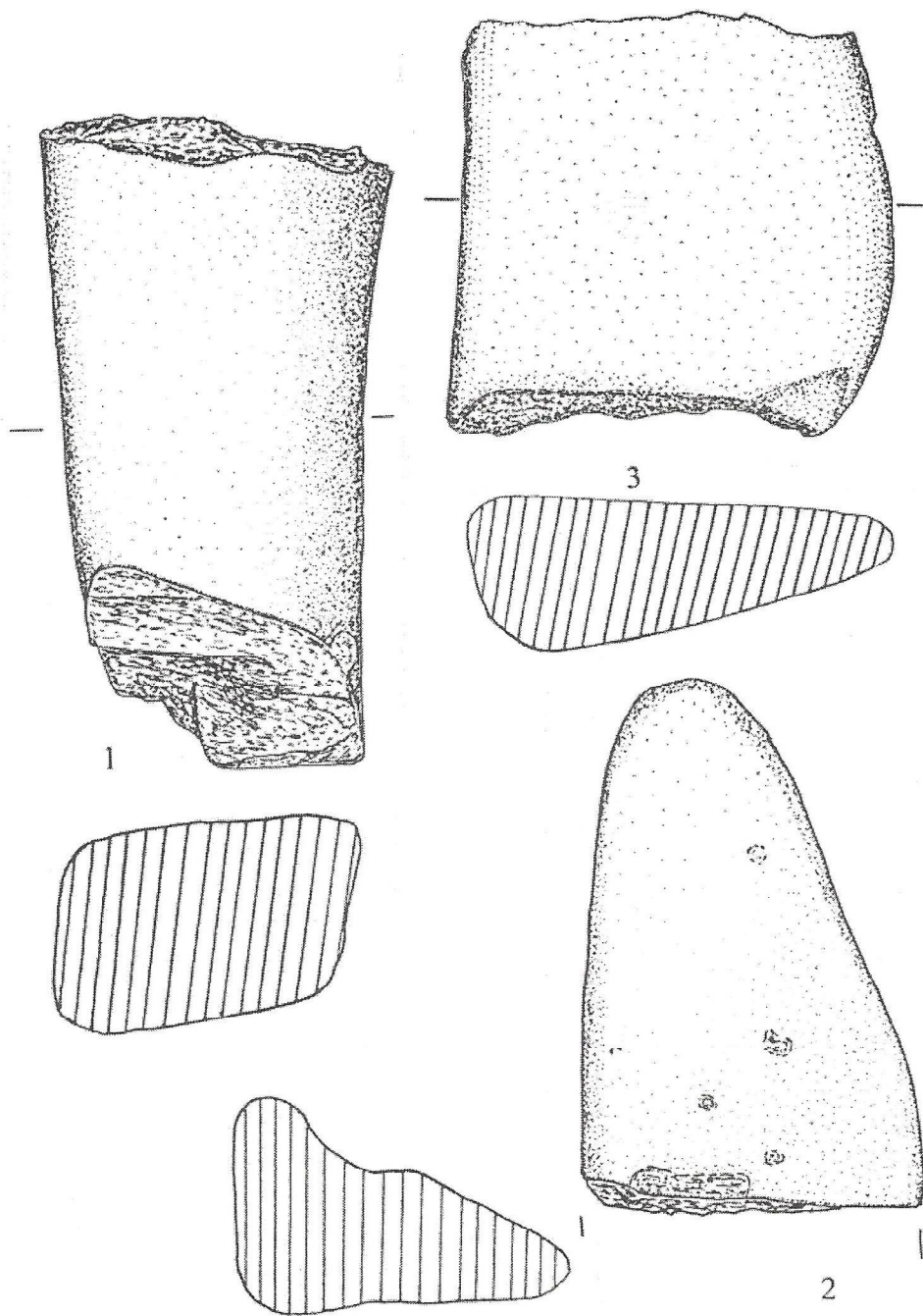
Rozbor malakozoologického materiálu

Podľa určenia Mgr. Jany Kernátsovej zo Štátneho geologického ústavu Dionýza Štúra ide o dva druhy ulitníkov, ktoré sa vyskytujú na území Slovenska aj v súčasnosti, a to o druh slimák škvrnitý (*Arianta arbustorum*) a o druh *Nesovitrea hammonis*.

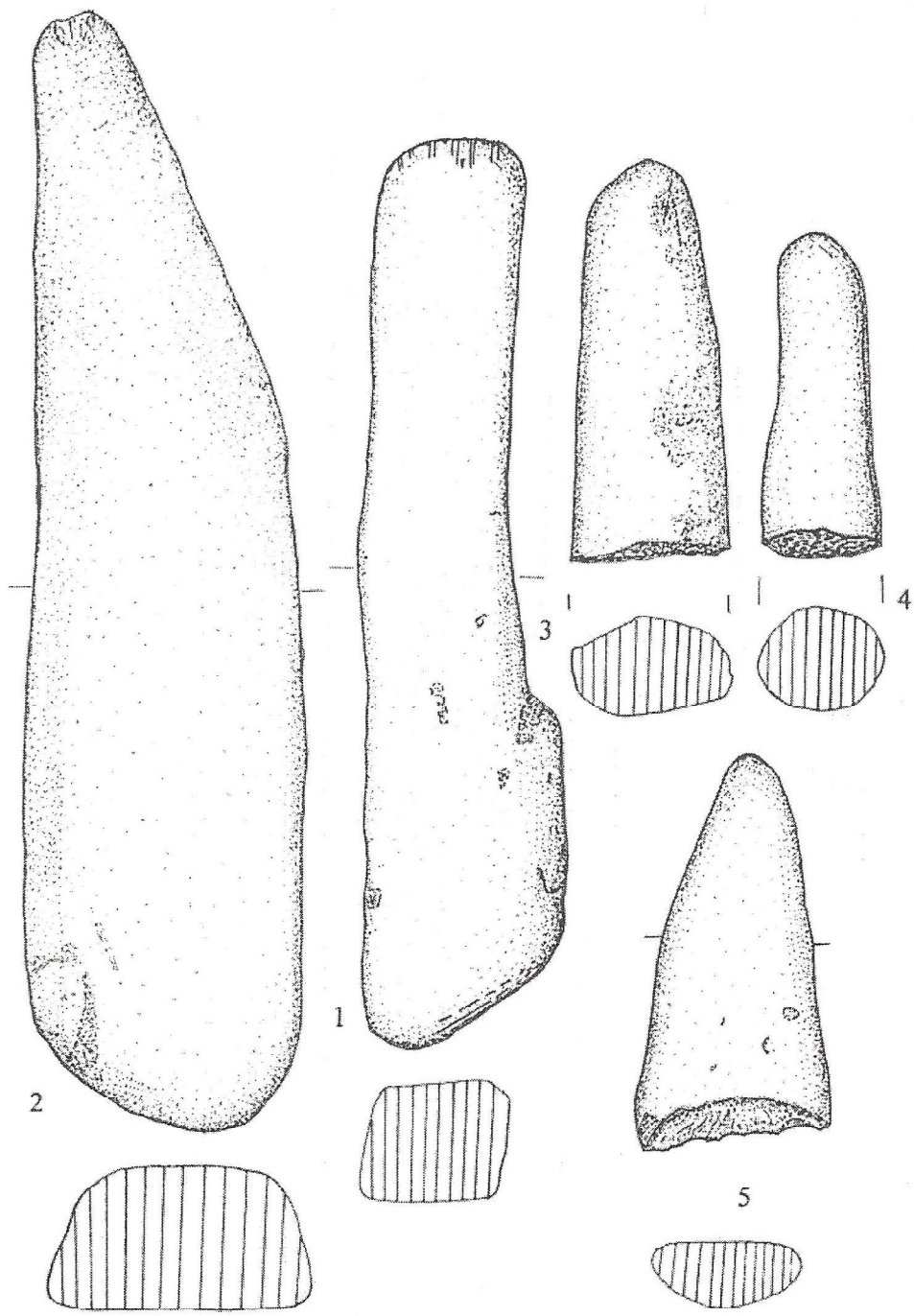
Druh *Nesovitrea hammonis* sa vyskytuje v strednej a severnej Európe. U nás sa vyskytuje na celom území, obýva chladné a vlhké údolné porasty. Hojný je v pleistocéne aj holocéne.

Druh *Arianta arbustorum* obýva vlhkejšie lesy od nížin až po alpínsky stupeň. V Alpách vystupuje až do výšky nad 3 000 metrov. Vo Vysokých Tatrách stúpa až do nadmorskej výšky 2 200 metrov. Ťažisko jeho rozšírenia je v strednej a severnej Európe, na východe siaha po baltské krajiny. V našom pleistocéne je hojný v sprašiach Považia a aj v interglaciálnych sedimentoch (Ložek 1955, 333).

Oba druhy indikujú chladné a vlhké pomery v období, kedy bola lokalita osídlená mladopaleolitickými lovcami. Je pravdepodobné, že sídlisko bolo situované v blízkosti potoka, ktorý obcou preteká aj dnes, ale je veľmi hlboko zarezaný do terénu. Hydrologické pomery na lokalite museli byť podstatne chladnejšie a vlhkejšie ako v súčasnosti.

Obr. 8 Ratnovce II: okruhliakové nástroje

Obr. 9 Ratnovce II: okruhliakové nástroje

Datovanie

Poloha Ratnovce II zatiaľ neumožňuje bližšiu špecifikáciu, no vzhľadom na prevahu pazúrika a blízkosť polohy Ratnovce III je možný istý súvis týchto dvoch lokalít. Tento problém môže vyriešiť rozšírenie súboru o ďalšie, z hľadiska datovania citlivejšie artefakty, alebo preukázanie spojitosti tejto lokality s Ratnovcami III. Analýzu možno doplniť prípadnými rádiometrickými údajmi, ktoré sú vzhľadom na hojný osteologický materiál bez väčších technických problémov získateľné.

Údajný nález hrotu s vrubom je neistý, exemplár spomínaný v predchádzajúcom roku (Thurzo 2004, 212) bol po odstránení vápenatého sintra determinovateľný len ako vrubová čepeľ a nie hrot.

Záver

Analýza inventára polohy Ratnovce II preukázala, že sídlisko náleží gravettienu. Presné časové a kultúrne zaradenie sídliska Ratnovce II zostáva otáznou, i keď prichádza do úvahy, že poloha Ratnovce II je rovnakého dátumu ako poloha Ratnovce III.

Ratnovce II obsahujú v rámci južnej časti obce síce najviac kusov štiepanej industrie, ale väčšina pripadá na debitáž. Medzi nástrojmi dominujú rydlá, ktoré majú takmer dvojnásobnú prevahu nad škrabadlami, ďalej sa vyskytli vrtáky, čepieľky s otupeným bokom a ventrobazálnou retušou, vruby, a po jednom kuse sa vyskytla šípka, odštepovač a driapadlo. Ďalej sa vyskytlo niekoľko fragmentov retušovaných čepelí a väčšie množstvo opotrebovaných neretušovaných fragmentov čepelí.

Nadstavbové javy prezentuje nález limonitu – suroviny na výrobu okrového farbiva, a možno aj fragmenty perlete pochádzajúcej z pleistocénnych lastúrnikov.

Prevažná väčšina kusov štiepanej industrie je z pazúrika, menej je rádiolaritových artefaktov a ojedinele sa objavil kremenec, rohovec a neurčený kvalitný silex.

Prepálené kamenné artefakty dokladajú používanie ohňa.

Lovenú faunu reprezentuje mamut. Kosti nesú stopy trieštenia.

Nájdene terestrické slimáky indikujú na lokalite studenú vlhkú klímu, pravdepodobne blízky potok.

Nálezisko možno hodnotiť ako zatiaľ nešpecifikovateľné gravettienske sídlisko, kde prebiehala výroba nástrojov, používal sa oheň a spracovávali sa časti tiel mamuta. Vzhľadom na absenciu stratigrafických informácií nie je možné určiť, či ide len o krátkodobé sídlisko alebo o okraj nejakej väčšej aglomerácie.

Z hľadiska početnosti artefaktov možno len konštatovať, že ide o stredne veľkú kolekciu štiepanej industrie a nedá sa odhadnúť, koľko materiálu sa nachádza v súkromných zbierkach.

Záverom sa dá konštatovať, že mladopaleolitické osídlenie v Ratnovciach nie je také bezvýznamné, ako sa v minulosti predpokladalo a len ďalšie aktivity v predmetnej oblasti môžu priniesť uspokojivé informácie.

Zoznam skratiek

Pa – pazúrik

Ra – rádiolarit

Ro – rohovec

Kr - kremeň

Kc – kremenec

Vc – vápenec

? – neurčený silex

LITERATÚRA

- AMBROŽ, V. – LOŽEK, V. – PROŠEK, F. 1952: Mladý pleistocén v okolí Moravan u Piešťan. *Antropozoikum I*, Praha, s. 53–142.
- BAČA, R. 1986: Prieskum okolia Piešťan. *AVANS* v roku 1985, s. 39–42.
- BÁRTA, J. 1965: Slovensko v staršej a strednej dobe kamennej. Bratislava.
- BÁRTA, J. 1970: Zur Problematik der gravettzeitlichen Besiedlung der Slowakei. *Slov. Arch.* XVIII – 2, s. 207–215.
- ČERMAN, P. 2004: Súbtor mladogravettianskej štiepanej industrie z Banky-Serbalovho vrchu a Ratnoviec V. Diplomová práca, Filozofická fakulta UK.
- ČEPAN, O. 1985: Nové paleolitické lokality na západnom Slovensku. *Štud. Zvesti AÚ SAV* 21, s. 27–45.
- GINTER, B. – KOZŁOWSKI, J.K. 1969: Technika obróbki i typologia wyrobów kamiennych paleolitu i mezolitu. Warszawa.
- HROMADA, J. – ŽEMLA, M. 2000: Mladopaleolitické sídliská v Modrovke. *AVANS* v roku 1998, s. 90–93.
- HROMADA, J. 2000: Moravany nad Váhom. Táboriská lovcov mamutov na Považí. Bratislava.
- KLÍMA, B. 1956: Statistická metoda – pomůcka při hodnocení paleolitických kamenných industrií. *Pam. Arch.* XLVII, 2, s. 193–210.
- KOZŁOWSKI, J.K. (ed.) 2000: Complex of Upper Paleolithic sites near Moravany, Western Slovakia. Vol. III. Late Gravettian shouldered points horizon sites in the Moravany – Banka area. Nitra.
- LOŽEK, V. 1955: Měkkýši československého kvartéru. Praha.
- OLIVA, M. 2003: Gravettien okrajových zón pálavského mikroregionu a menších sídelních oblastí na Moravě. *Acta Mus. Moraviae, Sci. soc.* LXXXIII, s. 91–131.
- SONNEVILLE-BORDES, D. de – PERROT, J. 1953: Essai d'adaptation de méthodes statistiques au Paléolithique supérieur, *Bull. Soc. Préhist. France.* L., s. 323–333.
- SVOBODA, J. 1994: Paleolit Moravy a Slezska. Brno.
- THURZO, D. 2004: Nálezy na mladogravettianskom sídlisku v Ratnovciach, *Zbor. SNM* 98, *Arch.* 14, s. 211–218.
- THURZO, D. 2005: Gravettianske osídlenie južnej časti Ratnoviec. Diplomová práca. Filozofická fakulta UK.

DIE ANALYSE VON PALÄOLITHISCHEN FUNDEN AUS DER FUNDSTELLE RATNOVCE II

DUŠAN THURZO

Die jungpaläolithische Siedlung Ratnovce II befindet sich im Südteil der Gemeinde Ratnovce (Bez. Piešťany) auf einem länglichen Lössrücken dicht über der älteren Bebauung der Gemeinde. Die Fundstelle liegt in oberen Teilen der Parzellen Ratnovce Nr. 129 und 130 und deren Nahumgebung. Die Lössformation, die sich auf einem Travertin-Untergrund befindet, erhebt sich von der Flussaue herab zum Inovec-Gebirge. Die Funde stammen aus einer Siedlung entdeckt durch Prospektion durchgeführt von dem Staatlichen archäologischen Institut im Jahre 1949, die vorläufig als eine Gravettien-Siedlung identifiziert wurde (in damaliger Auffassung Aurignacien-Siedlung) (Ambrož – Ložek – Prošek 1952). Über den Charakter der Funde ist nichts bekannt. Die behandelte Siedlung erwähnt in seiner Übersicht auch Jozef Hromada (2000, 61), der sie dem Junggravettien – der Willendorf-Kostienki-Kultur zuordnet. Er führt jedoch keine Informationen über die Funde an.

Die Funde, die in dieser Arbeit analysiert werden stammen aus der Privatsammlung des verstorbenen Amateurarchäologen František Nemák aus Trenčín und aus der Destruktion

der Parzellen Ratnovce Nr. 129 und 130 in den 90-er Jahren des 20. Jahrhunderts, als durch die Planierungsarbeiten eine Kulturschicht gestört wurde. Das Gelände war an einigen Stellen bis um 1 m gesenkt und die archäologischen Funde sind in letzten zehn Jahren infolge einer intensiven Pflugtätigkeit zerstreut worden. Das Lesematerial wurde aufgeteilt, u. z. auf Holozän (enthält vermutlich mittelalterliche bis industrielle Funde) und Pleistozän (enthält Spaltindustrie, Knochen von pleistozänen Säugetieren, malakozoologische Funde und eine Limonit-Konkretion). Eingehend wurde nur das paläolithische Inventar analysiert. Die gespaltene Steinindustrie ist meistens aus weiß-patinierendem Silex (84 %) gefertigt. Radiolariten repräsentieren bloß 12,5 % und die anderen Rohstoffe sind nur in einer sehr beschränkten Zahl vertreten (Hornstein, Quarz, Kalkstein und ein unbestimmter qualitätsvoller Silex).

Aus der typologischen Analyse der Spaltindustrie geht hervor, dass die häufigste Werkzeugart Stichel waren, die beinahe doppelt so zahlreich sind wie Kratzer. Weiter gab es hier Bohrer und Rückenmesser. Die größte Vertretung haben die retouchierten und unretouchierten Klingen mit Abnutzungsspuren. Man fand auch einen Schaber und einen Abschläger. Die behandelte Kollektion kann man als unspezifizierbaren Gravettien definieren, der durch eine Überzahl von Stichen zu Kratzern und mit Rückenmessern determiniert ist. Die Angehörigkeit zum Junggravettien bleibt fraglich.

Aus der technologischen Analyse ergibt sich, dass auf der Stelle ungerichtete Rohstoffknollen bearbeitet wurden, was durch Kortikalabschläge belegt ist. Bisher wurden keine Kerne und ungerichtete Rohstoffknollen gefunden, was vermutlich von einem Bestreben nach maximaler Ausnutzung des Rohstoffs zeugt (ein Stichel ist wahrscheinlich aus Rest von einem Kern gefertigt). Drei Viertel der Funde repräsentieren Debitage. Einige Artefakte sind stark beschädigt durch Glühhitze, was die Benutzung des Feuers bezeugt.

Neben der Spaltindustrie wurden auch unbearbeitete sowie bearbeitete Geröllsteine gefunden, die als Schlagsteine und Retoucheure interpretierbar sind.

Aus der osteologischen Analyse erfolgt, sicher bestimmbar ist nur der Mammut (*Mammuthus primigenius*), von dem Fragmente von Knochen, Molaren und Stoßzähnen entdeckt wurden. Knochen von kleineren Säugetieren waren unbestimmbar. Die Knochen tragen Spuren von Splitterung.

Die malakozoologische Analyse liefert Belege über ein kaltes feuchtes Klima an der Fundstelle und über mögliche Nähe von einem Bach. Fraglich bleibt die Bedeutung der aufgefundenen Fragmente von Schalen der Flussmuscheln (*Unio* sp.). Sie konnten als eine Nahrungsquelle, als Werkzeuge oder als eine Perlmutterquelle zur Herstellung von Ziergegenständen dienen.

Die Aufbauerscheinungen sind bloß durch einen Limonit-Klumpen repräsentiert – den Rohstoff zur Erzeugung von Ockerfarbe.